

Хронологија развоја фашизма и антифашистичке борбе народа Југославије од 1941. до 1945. године*

Капетан корвете мр Драган Ненезић

28. октобар 1922 – У Риму, италијански краљ Виторио Емануеле поверио мандат за састав нове владе Бениту Мусолинију, вођи фашистичке партије. Тиме је фашизам освојио власт у Италији.
9. јун 1923 – У Бугарској, вођа профашистичке организације „Народног зговора“ Александар Цанкаров, са својим присталицама, извео преврат, којим је оборена демократска влада Александра Стамболијског.
1. октобар 1928 – У Загребу, у оквиру Хрватске правашке републиканске омладине (ХПРО), створена илегална терористичка организација „Хрватски домобран“.
- Април 1929 – У Софији, склопљен споразум о координацији терористичких акција против Краљевине Југославије, између Анте Павелића и Ванче Михаилова (вођа Врховистичке терористичке организације – десно крило ВМРО-а).
- Прва половина 1931 – Уз пристанак мађарске владе, образовани први усташки логори за терористичку обуку у Јанка Пусту и Нађ-комижи.
- Прва половина 1932 – У Италији, Анте Павелић званично основао Хрватску усташку организацију (називана и Усташка-хрватска револуционарна организација),

* У хронологији је указано на основне чињенице о ослободилачкој и антифашистичкој борби народа Југославије 1941–1945. године, са тежиштем на борби српског и црногорског народа. Осим тога, обухваћени су и поједини догађаји који су се збили ван граница Југославије а утицали су, посредно или непосредно, на развој и размах ослободилачке и антифашистичке борбе у њој.

До сада прикупљени подаци показују да је Југославија од 6. априла 1941. до 15. маја 1945. године имала 1.706.000 људских жртава (10,8 одсто од укупног броја становника), од чега 304.540 војних лица и 1.401.460 цивила. Током Другог светског рата онеспособљено је за рад 425.000 лица, а на разне начине и из различитих разлога интернирано је у Немачку и у друге европске земље око 320.000 Југословена. Укупна ратна материјална штета учињена Југославији током Другог светског рата износи 46.900.000.000 долара, од чега је Немачка учинила штету од 35.858.000.000, Италија од 9.850.000.000 долара, а Мађарска и Бугарска од 1.192.000.000 долара (др Никола Живковић, *Ратна штета учињена Југославији у Другом светском рату*, „Војноисторијски гласник“, 1–2/1994, стр. 173–175).

која је годину дана касније, објављивањем „Начела усташког покрета“, променила име у Хрватски усташки покрет. Основне карактеристике Начела јесу: „великохрватски национални унитаризам, хрватски национални ексклузивизам, државноправни хисторизам, хрватски сепаратизам, фашизам, расизам, тероризам...“

30. јануар 1933

– У Берлину, председник Немачке фелдмаршал Хинденбург поверио мандат канцелару Адолфу Хитлеру, вођи немачке националсоцијалистичке партије.

27. фебруар 1933

– У Горњој Ђумаји (Бугарска), одржан Конгрес македонских емигрантских друштава и организација, на којем је доминирала Унутрашња македонска револуционарна организација (ВМРО) Ванче Михаилова (фашистичка струја македонског покрета с антијугословенским садржајем, који је радио у име Италије на стварању македонске државе под италијанским протекторатом).

9. октобар 1934

– У Марсеју (Француска), у атентату који су извели припадници усташког покрета, убијени југословенски краљ Александар Карађорђевић и француски министар иностраних послова Луј Барту.

Јануар 1935

– У Београду, образован Југословенски народни покрет „Збор“, као антикомунистичка организација под снажним идеолошким утицајем националсоцијализма и фашизма. Вођа тог фашисоидног покрета у Србији био је Димитрије Ћотић, адвокат из Смедерева.

7. март 1936

– Нацистичка влада Трећег рајха самовољно ремилитаризовала Рајнску област и посела је својим трупама, чиме је погазила последња војна ограничења из Версајског уговора.

18. јул 1936

– У Шпанији, под руководством генерала Франциска Франка, уз подршку немачких националсоцијалиста и италијанских фашиста, отпочела синхронизована побуна профашистичких снага против народнофронтовске владе.

25. новембар 1936

– У Берлину, представници владе Трећег рајха и владе Јапана потписали пакт о заједничкој борби „против комунизма“ (тзв. Пакт антикоминтерне).

6. новембар 1937 – Фашистичка влада Краљевине Италије објавила приступање пакту Антикоминтерна.
12. март 1938 – Трупe нацистичке Немачке ушле у Аустрију.
13. март 1938 – Објављено укључивање Аустрије у састав Трећег рајха (аншлус).
29. септембар 1938 – У Минхену, отпочела дводневна конференција председника влада Велике Британије, Француске, Италије и Немачке, на којој је удовољено немачком захтеву да јој Чехословачка уступи Судетску област.
15. март 1939 – Немачке трупе поселе Чехословачку. Словачка је дан раније, на подстицај владе Трећег рајха, прогласила „независност“, док су Чешка и Моравска постале немачки протекторат.
28. март 1939 – Трупe генерала Франциска Франка ушле у Мадрид.
7. април 1939 – Фашистичка Италија отпочела агресију на Албанију.
16. април 1939 – У Риму, проглашено прикључење Албаније фашистичкој Италији.
22. мај 1939 – У Берлину, представници владе фашистичке Италије и нацистичке Немачке потписали уговор којим се државе уговорнице обавезују на заједничко вођење рата („Челични пакт“).
1. септембар 1939 – Немачке војне јединице без објаве рата нападе Пољску (сматра се да је то почетак Другог светског рата).
3. септембар 1939 – Владе Велике Британије и Француске објавиле рат нацистичкој Немачкој.
2. април 1940 – Немачке јединице, без објаве рата, извршиле агресију на Данску и Норвешку.
10. мај 1940 – Немачке јединице, без објаве рата, отпочеле агресију на Холандију, Белгију и Луксембург.
– Председник владе Велике Британије Невил Чемберлен поднео оставку, а нову владу образовао Винстон Черчил.
28. мај 1940 – Краљ Белгије Леополд потписао капитулацију. Влада Белгије није признала капитулацију и повукла се у Француску.

5. јун 1940 – Немачке снаге заузеле Холандију, Белгију и Луксембург и отпочеле офанзиву против француско-британских снага.
10. јун 1940 – Фашистичка влада Краљевине Италије објавила рат Великој Британији и Француској.
14. јун 1940 – Немачке јединице ушле у Париз.
25. јун 1940 – Ступио на снагу споразум о примирју између владе Републике Француске, с једне, и влада Трећег рајха и Краљевине Италије, с друге стране. На делу неокупираног подручја Француске образована квислиншка влада, са седиштем у Вишију.
5. септембар 1940 – У Румунији, уз отворену подршку владе Трећег рајха, образована профашистичка влада генерала Јана Антонескуа.
10. октобар 1940 – Немачке трупе ушле у Румунију.
28. октобар 1940 – Из Албаније отпочела агресија војске фашистичке Италије на Грчку.
20. новембар 1940 – Влада Краљевине Мађарске приступила Тројном пакту.
23. новембар 1940 – Влада Краљевине Румуније приступила Тројном пакту.
18. децембар 1940 – Вођа Трећег рајха Адолф Хитлер потписао директиву за напад на СССР (план „Барбароса“).

1941. година

12. фебруар – У лукама Либије, отпочело искрцавање немачког „Афричког корпуса“, под командом генерала Ервина Ромела.
1. март – Влада Царевине Бугарске приступила Тројном пакту.
20. март – У Београду, одржана седница Крунског савета. Одлучено да Краљевина Југославија приступи Тројном пакту.
25. март – Председник владе Краљевине Југославије, Драгиша Цветковић, и министар иностраних послова, Александар Цинцар-Марковић, потписали у Бечу акт о приступању Краљевине Југославије Тројном пакту.

27. март

– У Београду, група официра, с генералом Душаном Симовићем на челу, извела преврат и образовала нову владу Краљевине Југославије.

– У Београду, Крагујевцу, Чачку, Нишу, Сплиту, Подгорици и другим градовима избиле масовне демонстрације и манифестације становништва, у којима су постављени захтеви: раскид с Тројним пактом, наслањање на СССР и хитно предузимање мера за одбрану земље.

– У Берлину, у Врховној команди немачке оружане силе, одржано саветовање о ситуацији у Југославији, на којем је вођа Трећег рајха, Адолф Хитлер, саопштио своју одлуку да нападне Југославију и уништи је војнички и као државу.

30. март

– Врховна команда немачке оружане силе издала директиву о стратегијском развоју за напад на Југославију („Подухват 25“) и допунско упутство о нападу на Грчку („Марита“).

– Влада Краљевине Југославије издала наређење о „општем активирању“ (тајна мобилизација југословенске војске), с тим да оно отпочне тек 3. априла.

6. април

– Немачке јединице, подржаване авијацијом из Бугарске, отпочеле дејство на правцима: Крива Паланка – Куманово, Цумаја – Царево Село – Кочане и Петрич – Ново Село – Струмица.

– Немачка авијација отпочела ваздушне нападе на Београд, који је још 3. априла проглашен отвореним градом. До 8. априла од бомбардовања је погинуло око 12.000 лица. Поручене су 672, јако је оштећена 1.601, а делимично је оштећено 6.829 зграда.

– Немачки и италијански авиони, са територија свих суседних земаља (сем Грчке), отпочели снажно бомбардовање аеродрома, железничких чворова и других војних и јавних објеката и војних јединица на целој територији Југославије.

7. април

– Влада Краљевине Југославије објавила прокламацију о почетку рата са Немачком и Италијом и издала наређење за општу мобилизацију.

– Немачке јединице продрле у Куманово, а затим заузеле Скопље.

8. април

– Немачке јединице заузеле Марибор, Птуј, Ниш, Алексинац и Прокупље.

– Италијанске снаге из Албаније отпочеле офанзивне операције на косовском, дебарском и охридском правцу.

10. април

– Немци ушли у Загреб, у којем је објављено стварање квислиншке независне државе Хрватске (тзв. НДХ). Вођа Хрватске сељачке странке и бивши потпредседник владе Краљевине Југославије Владимир Мачек позвао народ да се покори новој власти и са њом сарађује.

– У Љубљани, одржан састанак Националног већа Словеније, у којем је бан дравске бановине Натлачен предложио да се, по угледу на усташку тзв. НДХ, прогласи и „независна“ Словенија.

11. април

– Мађарске трупе прешле мађарско-југословенску границу на сектору Барање и Бачке.

– Отпочео општи напад италијанске 2. армије на фронту од Јесеница до Сушака. Јединице италијанске војске без јачег отпора заузеле Љубљану, Врхнику, Јесенице, Сушак, Бакар и Делнице.

– Немачке јединице заузеле Крагујевац.

12. април

– Немачке јединице ушле у Београд.

– Мађарске снаге окупирале већи део Барање и северну Бачку и ушле у Нови Сад, где су до 15. априла убиле око 720 грађана, већином Срба.

– Влада Велике Британије негативно одговорила на тражење владе Краљевине Југославије да јој се укаже помоћ у људству и авионима и упути британска флота у Боку Которску ради прихвата југословенских јединица.

13/14. април

– На седници, на Палама, влада Краљевине Југославије донела одлуку да напусти земљу, што је и учињено 15. априла с аеродрома у Никшићу, а за начелника Штаба Врховне команде постављен генерал Данило Калафатовић, коме је дато пуномоћје да може одмах да затражи примирје од непријатеља.

14. април

– Југословенска врховна команда затражила од немачке врховне команде да се обуставе непријатељства и успостави примирје, а југословенским трупама наредила да обуставе дејства. Немци нису прихватили никакве услове, већ су захтевали безусловну капитулацију југословенске војске.

17. април – У Београду, потписана безусловна капитулација југословенске војске (ступила на снагу 18. априла).
- У Цетињу, од групе сепаратиста, на челу са Секулом Дрљевићем, образован Привремени административни црногорски комитет као квислиншки орган италијанске власти.
19. април – Бугарске окупационе трупе ушле у Македонију.
20. април – Одлуком Генералштаба италијанске војске, територија Црне Горе, Косова, Метохије и дела Херцеговине (до реке Неретве) дата у надлежност Главној команди оружаних снага Албаније.
21. април – У Бечу, на састанку министара иностраних послова Немачке и Италије, подељена Југославија на два основна дела: немачко и италијанско интересно подручје, с тим што су извесне територије препуштене Мађарској и Бугарској.
- Мађарске окупационе јединице опљачкале и протерале из Бачке у друге покрајине или логоре: из насеља Степановића око 300 мушкараца, жена и деце, Старог Ђурђевога 873, Ветерника 500, Војводе Мишића 250, Новог Кисача 90, Танкосићева 180, Мола 300, Алпар-Вајске 255, Бачког Петровог Села 258 и Сирига 180 лица.
27. април – Командант немачког 11. армијског корпуса у Србији наредио да се стрељају сва лица код којих се нађе оружје и притом дају отпор или беже, а да се изруче ратним или преким судовима она која се предају.
30. април – Поглавник тзв. НДХ Анте Павелић издао законску одредбу о расној припадности, која је послужила као основ за прогоне и истребљење Срба, Јевреја и Цигана у усташкој држави.
1. мај – У Београду, образован квислиншки савет комесара, потчињен немачком заповеднику Србије.
3. мај – Фашистичка Италија анектирала и прогласила својим саставним делом јужни део Словеније, тзв. Љубљанску провинцију.
11. мај – На Равну гору (Србија) склонио се генералштабни пуковник југословенске војске Дража Михаиловић са још 26 официра. Образована Команда четничких одреда југословенске војске.

18. мај – У Риму, потписан уговор о одређивању граница између тзв. НДХ и Краљевине Италије.
23. мај – Главни уред безбедности Трећег рајха издао наредбу својим потчињеним органима да се сви ухапшени Срби одмах спроведу у концентрационе логоре.
28. мај – Мађарске јединице завршиле присилно исељавање 1.500 становника из насеља Хацићево (срез Бачка Топола) и 420 становника из Милешева (срез старобечејски), а на њихова имања почели да насељавају Мађаре.
- Крај маја – У Београду, на Сајмишту (лева обала Саве), немачке окупационе власти образовале логор, кроз који је током рата прошло више од 40.000 Срба и Јевреја.
4. јун – У немачком посланству у Загребу одржана конференција представника тзв. НДХ и Немачке, на којој је одлучено да се из тзв. НДХ исели у Србију око 200.000 Срба.
12. јун – У Лондону, влада Велике Британије и владе њених доминиона и европских избегличких влада потписале декларацију о међусавезничкој помоћи у борби против агресора.
22. јун – Немачка напала Совјетски Савез.
– Фашистичка влада Краљевине Италије објавила рат Совјетском Савезу.
23. јун – На њивама Поповог поља (код Љубиња), усташе похватале 164 Срба и навече их бациле у јаму на Ржаном долу (код села Котеза, на путу Љубиње–Требиње).
24. јун – Отпочео масовни народни устанак народа горње Херцеговине.
25. јун – У неколико села Дабарског поља (срез Столац) усташе отпочеле дводневни покољ српског становништва, у којем су убиле око 260 мушкараца, жена и деце.
28. јун – Усташе присилно иселиле око 4.000 Срба из среза вировитичког на подручје Брчког.
29. јун – У селу Присоје (код Сиња), усташе ухватиле 94 лица српске националности и бациле у јаму Голубинку, на планини Грабовици.

30. јун – У близни манастира Хумца (код Љубушког), усташе убиле око 90 Срба из Чапљине.
1. јул – Усташе запалиле село Сувају (код Грачаца) и убиле 300 мушкараца, жена и деце.
4. јул – У Београду, одржана седница Политбироа ЦК КПЈ, под руководством генералног секретара КПЈ Јосипа Броза Тита, на којој је одлучено да се народима Југославије упути позив на устанак.
5. јул – У Београду, формиран злогласни логор на Бањици.
7. јул – У Белој Цркви, отпочео оружани устанак у Србији.
12. јул – У Цетињу, одржана скупштина црногорских квислинга (Петровданска скупштина), која је прогласила „суверену и независну“ Црну Гору под италијанским протекторатом.
13. јул – У Црној Гори, избио масовни народни устанак.
15. јул – Италијани (9. армија) кренули у гушење црногорског устанка.
17. јул – Влада СССР-а успоставила дипломатске одnose с избегличком владом Краљевине Југославије у Лондону.
23. јул – У селу Грабовцу (код Петриње), устаници порушили железничку станицу и убили 12 усташа. У току 24. и 25. јула, усташе, за одмазду, побиле више од 1.200 људи из Грабовца и околних села.
27. јул – Отпочео масовни народни устанак српског живља у јужној Лици.
28. јул – У Београду, немачке власти стрељале 122 затвореника као одмазду због паљења немачких гаража.
 – У српским селима код Дувна усташе отпочеле дводневни покољ, у којем су побиле 248 мушкараца, жена и деце.
 – У Примишљу и околини усташе похватале око 80 људи, па их у Слуњу на зверски начин побиле.
 – У Ивановић-јарку (близу Војнића) усташе убиле више од 180 људи.

29. јул

– Бацањем 160 Срба у Пролошку јаму усташе отпочеле масовни покољ Срба у срезу Ливно. За око месец дана у ту и друге јаме (код села Рујана, Челебића и Градине) бачено је 1.530 Срба.

– У цркви, у Глини, усташе поклале неколико стотина Срба. До краја јула у Глини је убијено око 2.000 Срба.

– У Грачацу, усташе починиле масовне покоље српског живља из Грачаца и околине. За два дана побијено је 500 Срба, углавном жена и деце.

– Немачки заповедник оружане силе за Југоисток наредио је војном заповеднику Србије да се, у случајевима саботаже, смртне казне изводе вешањем и да се примењују сва средства застрашивања.

31. јул

– У селима општине Бужим, код Босанске Крупе, усташе побиле 700 Срба – мушкараца, жена и деце, а следећих дана тај се број повећао на више од 1.000 Срба.

2. август

– У Санском Мосту, чета Загребачког усташког батаљона стрељала око 800 талаца. Покољ је настављен и идућих дана, тако да је у том срезу убијено око 3.000 Срба (мушкарци, жене и деца).

– У Гламочу и десетак околних српских села, усташе стрељале и поклале око 700 људи.

3. август

– У Приједору и околини, усташка Кватерникова гарда и летећа жандармеријска чета побиле око 700 Срба – мушкараца, жена и деце, а следећих дана у селима Омарска и Пискавица још неколико стотина.

4. август

– У селу Опличићи, усташе ухватиле 102 одрасла Србина и, после мучења у Чапљини, бацили их у јаму на Бивилем брду. Следећег дана у исту јаму бачено још 106 људи из села Клепци и 38 људи из села Тасовчић.

5. август

– Два усташка батаљона из Госпића и Карлобага напали на Велебиту збег народа из Дивосела и Читлука и побили око 560 лица (већином жене и деца).

6. август

– Усташе позвале српско становништво из општине Косињ (код Перушића) на прекрштавање, затим 347 Срба, повезаних жицом, одвеле у заселак Коса и ту их на зверски начин побили.

10. август – Знатан део првака ХСС и осталих организација хрватског сељачког покрета приступио уставном покрету и положио заклетву Павелићу.
14. август – Усвојена Атлантска повеља. У декларацији се, поред осталог, не признаје као законита ниједна територијална промена без слободно израженог пристанка заинтересованог народа.
- Усташке власти отпочеле интернирање и присилно исељавање Срба из Мостара у концентрациони логор у Госпићу или, преко Вишеграда, у Србију.
- Почетак августа – У селима општине Босанска Бојна (код Цазина) усташе побиле око 1.700 Срба – мушкараца, жена и деце.
- У селима око Велике Кладуше усташе убиле око 1.500 Срба – мушкараца, жена и деце, као и неколико Муслимана и Хрвата који су се супротставили покољу.
- Средина августа – У селу Плочник (код Прокупља) потписан споразум између представника немачког заповедника Србије и четничког војводе Косте Пећанца о заједничкој борби против НОП-а у Србији.
29. август – У Београду, образована квислиншка влада генерала Милана Недића.
16. септембар – Начелник штаба Врховне команде немачке оружане силе издао наређење да се за живот једног немачког војника казни смрћу 50–100 комуниста, или других талаца.
19. септембар – Ради угушења устанка у Србији из Грчке пребачен Штаб 18. армијског корпуса, с генералом Бемеом на челу, на кога је пренета сва извршна власт у Србији.
- У селу Струганик (код Ваљева), одржан састанак између команданта ГШ НОП одреда Југославије Јосипа Броза Тита и команданта четничких одреда пуковника Драже Михаиловића ради постизања споразума о заједничкој борби против немачког окупатора. Споразум није постигнут.
21. септембар – Командант немачког 18. корпуса издао заповест 342. пешадијској дивизији да сва насеља из којих се буде давао отпор, или у чијој се близини буде нашло оружје или муниција, треба спалити;

све мушко становништво од 15 до 60 година упутити у концентрационе логоре северно од реке Саве, а женско становништво користити за принудни рад; сву стоку запленили.

26. септембар – У селу Столице (код Крупња), одржано војно саветовање руководства народноослободилачког покрета.
29. септембар – У северној Мачви, немачки војници похватили око 800 српских сељака и одвели у логор у село Јарак (код Сремске Митровице); уз пут побили око 500 људи.
2. октобар – У Загребу, влада тзв. НДХ издала законску одредбу: за једног убијеног усташу стрељати десет комуниста.
– У знак одмазде за погибију 21 војника, немачки заповедник у Србији наредио да се стреља 2.100 затвореника из концентрационих логора у Шапцу и Београду.
- Октобар (почетак) – У Чачку, на основу споразума између ВШ НОП одреда Југославије и Драже Михаиловића, формиран заједнички партизанско-четнички оперативни штаб, који је руководио јединицама при нападу на Краљево.
14. октобар – У селу Драгинац (код Лознице), немачки војници отпочели дводневно стрељање, у којем су побили 2.950 људи као одмазду због губитака у борбама против партизана.
18. октобар – Због губитака у борбама за Краљево, немачке власти стрељале у Краљеву 1.736 мушкараца и жена.
19. октобар – Формиран ГШ НОП одреда за Хрватску.
20. октобар – У селима Мечковац, Грошница, Милатовац и Маршић (код Крагујевца), немачки војници стрељали 427 лица за одмазду због губитака на путу Горњи Милановац – Крагујевац.
– У Краљеву, немачке окупационе јединице стрељале више од 5.000 људи од 15 до 60 година старости.
21. октобар – У Крагујевцу, Немци отпочели масовно стрељање, у којем су побили око 7.000 људи од 16 до 60 година старости.

24. октобар – Формиран ГШ НОП одреда за Санџак.
11. новембар – У СССР-у, отпочеле емисије радио-станице „Слободна Југославија“.
- 13/14. новембар – У селу Дивци (код Ваљева), командант југословенске војске у отаџбини Дража Михаиловић водио преговоре са представником штаба војног команданта Србије, др Георгом Кислом, ради борбе против народноослободилачког покрета.
20. новембар – У Чачку, на састанку делегације ВШ НОП одреда Југославије и представника команданта југословенске војске у отаџбини Драже Михаиловића, потписан споразум о обустави свих непријатељстава између партизанских и четничких јединица, сарадњи у операцијама и одржавању новог састанка делегација.
29. новембар – На Кадињачи (код Ужица), делови немачке 342. пешадијске дивизије напали ојачани Раднички батаљон Ужичког НОП одреда, који је бранио прилаз Ужицу.
- Крај новембра – Под притиском надмоћних непријатељевих снага, изведено повлачење главнине партизанских одреда из западне Србије и Шумадије у Санџак.
7. децембар – Влада Велике Британије објавила рат Мађарској, Румунији и Финској.
– Јапанске поморске и ваздухопловне снаге изненада нападе америчку базу у Перл Харбуру (Хаваји), и тиме, без објаве, отпочеле рат против Сједињених Америчких Држава.
11. децембар – Владе Трећег рајха и Краљевине Италије објавиле рат Сједињеним Америчким Државама.
12. децембар – Владе Бугарске, Словачке и тзв. НДХ објавиле рат САД и Великој Британији.
13. децембар – Завршена Прва непријатељска офанзива у Србији.
16. децембар – На предлог владе, мађарски парламент донео одлуку о припајању окупиране територије Међумурја, Бачке и Барање Краљевини Мађарској.
21. децембар – У Рудом, одлуком ЦК КПЈ и наредбом ВШ НОП одреда Југославије, формирана 1. пролетерска народноослободилачка ударна бригада.

1. јануар – У Вашингтону, на конференцији представника владе САД, Велике Британије, СССР-а, Кине и још 22 заступљене државе (међу њима и Југославија), потписана Декларација Уједињених нација. Потписнице су преузеле обавезу да рат против сила Осовине и њихових присталица воде до капитулације непријатеља и да неће засебно потписивати мир или примирје.
- Почетак јануара – У селу Чуруг (код Жабља), мађарске окупационе јединице на зверски начин побиле око 1.000 мушкараца, жена и деце, углавном српске народности.
11. јануар – Врховни штаб НОП одреда Југославије донео одлуку о стварању добровољачке војске.
15. јануар – У источној Босни отпочела Друга непријатељска офанзива.
22. јануар – Избегличка влада Краљевине Југославије прогласила четничке јединице „југословенском војском у отаџбини“.
- 27/28. јануар – У Старом Бечеју, мађарске трупе и жандармерија извеле масовна хапшења, злостављања и убијања Срба и Јевреја. Само у току те ноћи убијено око 200 особа.
2. фебруар – Према одобрењу немачког војног заповедника Србије, отпочело формирање Српске државне страже (СДС), јачине 17.000 људи.
14. фебруар – Као одмазду, због губитака у борби са Топличким НОП одредом, бугарске јединице спалиле села на Пасјачи, стрељале око 100 и интернирали око 300 људи.
17. фебруар – Као одмазду, због губитака у селу Бојнику, делови бугарског 13. пешадијског пука стрељали око 500 мушкараца, жена и деце из села Бојник и Драговац, а села опљачкали и запалили.
31. март – Почела Трећа непријатељска офанзива.
16. април – Поглавник тзв. НДХ Анте Павелић издао директиву о држању јединица тзв. НДХ у току операција у источној Босни и Херцеговини: узимати таоце; убити сваког ко се затекне у зони операција; убијати заробљене партизане; уни-

штавати куће и насеља која, по оцени команди, могу користити партизанима; на „очишћеним“ територијама одмах успостављати посаде и своју власт.

6. мај – У Лондону, представник избегличке владе Краљевине Југославије тражио од представника владе Велике Британије да одобри сарадњу четника с италијанским властима у Далмацији, Херцеговини и Црној Гори. Влада Велике Британије то није одобрила.
11. мај – Из логора на Бањици немачке окупационе власти интернирале 1.700 затвореника у логоре по Немачкој, а одатле, касније, у логоре у Норвешкој.
10. јун – Објављен указ краља Петра II Карађорђевића, према којем Штаб генерала Драже Михаиловића постаје врховна команда југословенске војске у отаџбини.
24. јун – Отпочео поход групе пролетерских ударних бригада за Босанску крајину.
8. јул – У селу Тоболић (извориште реке Мрежнице), формирана 1. хрватска НОУ бригада (хрватска само по имену, јер је борачки кадар био претежно српске народности).
24. јул – У Цетињу, потписан споразум између гувернера Црне Горе, армијског генерала Пирција Биролија, и председника црногорског националног покрета, генерала Блажа Ђукановића, о заједничкој борби против народноослободилачког покрета.
- Почетак августа – Између владе СССР-а и избегличке владе Краљевине Југославије потписан споразум о подизању југословенског посланства у Москви на степен амбасаде.
10. август – У Сремској Митровици, усташка полиција отпочела хапшења и убијања припадника и симпатизера НОП-а. За три дана убијено око 1.000 лица. Масовна хапшења и зверства усташа и немачке полиције и у осталим местима у Срему продужена су све до 16. септембра, до када је убијено и нестало око 6.000 мушкараца, жена и деце, махом српске народности, а ухапшено и злостављано око 10.000 лица.

25. август – У Вуковару, усташе стрелале 140 припадника и симпатизера НОП-а српске народности.
30. август – У Сремској Митровици, усташка полиција на зверски начин побила групу од 200 људи доведених из Шида.
12. септембар – Отпочела битка за Стаљинград.
15. септембар – У Белој Цркви (у Банату), одржан састанак изасланика генерала Драже Михаиловића и представника румунског фашистичког покрета „Маниј“, на којем је постигнута сагласност о заједничкој сарадњи у борби против комунистичких и партизанских покрета на Балкану.
11. октобар – У селу Крива Река (код Бруса), немачки и бугарски војници похватили целокупно становништво и затворили га у цркву, а онда је минирали. Погинуло 320 лица, већином жена и деце.
13. октобар – Усташе из Јасеновца побиле око 600 особа српске народности из села Црквени Бок, Ивањски Бок и Стрмен (код Суње), а села опљачкали.
26. октобар – Војна мисија Велике Британије обавестила своју владу да је покрет генерала Драже Михаиловића заиста пасиван и да његове поједине војводе сарађују с окупатором.
1. новембар – Врховни штаб НОВ и ДВ Југославије издао наредбу о стварању НОВ као редовне војске.
8. новембар – Отпочело искрцавање савезника у северну Африку (Мароко и Алжир).
22. новембар – Формиран 1. хрватски корпус НОВЈ састава: 11.440 Срба, 710 Хрвата и 50 припадника осталих националности. Крајем 1942. године у свим јединицама НОВ и ПОЈ у Хрватској било је: 16.600 Срба, Хрвата 8.270 и око 250 припадника осталих националности.
26. новембар – У Бихаћу, одржано дводневно заседање Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије (АВНОЈ).
- Прва половина децембра – Између Милана Недића и војводе Косте Пећанца постигнут споразум о расформирању четничких одреда Косте Пећанца.
16. децембар – Немачка врховна команда издала директиву за борбу против партизана, у којој се наглашава да

та борба нема ничега заједничког с одредбама Женевске конвенције о рату.

23. децембар

– У селима око Прокупља делови бугарског 1. окупационог корпуса стрељали 68 мештана и спалили већи број кућа.

1943. година

7. јануар

– На основу споразума између влада Немачке и Бугарске, 1. бугарски окупациони корпус завршио проширивање окупационе зоне на западну Србију.

9. јануар

– У Загребу, немачки командант Југоистока и командант италијанске 2. армије одржали састанак, на којем су утврдили детаље за извођење операција „Вајс“ ради уништења главнине НОВЈ и гушења устанка (Четврта непријатељска офанзива).

14. јануар

– У Казабланци, отпочела вишедневна конференција између председника САД Франклина Рузвелта и председника владе Велике Британије Винстона Черчила, на којој је, поред осталог, одлучено да се предузму операције искрцавања на Сицилију, Сардинију и још нека средоземна острва.

– У селима Ружица, Гузевље, Јастребац и Мртвица (код Владичиног Хана) немачки и бугарски војници стрељали 200 мештана за одмазду због губитака од Црногравског НОП одреда.

20. јануар

– Отпочела прва фаза операција „Вајс“.

2. фебруар

– Код Стаљинграда капитулирала немачка 6. армија.

15. фебруар

– Завршена операција „Вајс-1“.

– Немачке власти у Београду стрељале 400 талаца за одмазду због убиства два немачка официра, подофицира и војника, код села Топоница (на путу Пожаревац–Петровац).

20. фебруар

– Око 5.000 црногорских и санџачких четника извело покрет из Никшића и Колашина за Босну ради пружања помоћи италијанским снагама на Неретви.

24. фебруар – Врховна команда савезничких снага за Блиски исток препоручила влади Велике Британије да у Југославију упути групу посматрача која ће утврдити праву ситуацију.
- 6/7. март – Код села Јабланица (близу Мостара) јединице 2. пролетерске ударне дивизије НОВЈ извеле форсирање Неретве.
9. март – У Београду и Крагујевцу, припадници немачких окупационих јединица стрељали 80 затвореника за одмазду због напада делова 1. шумадијског НОП одреда на руднике код села Орашац, Мисача и Белановица.
11. март – Припадници бугарских полицијских јединица, по налогу немачких власти, прикупили рацијом око 7.200 Јевреја из Вардарске Македоније и посебним транспортом упутили за Пољску, где су већином побијени у концентрационим логорима.
14. март – Главнина бугарске 7. пешадијске дивизије отпочела напад на 1. јужноморавски НОП одред у Јабланици. До 20. марта бугарске јединице су убиле више од 100 и отерале у логоре више од 600 људи из села јабланичког и прокупачког среза.
2. април – Влада СССР-а упутила избегличкој влади Краљевине Југославије ноту са захтевом да се јавно огради од сарадње четника са окупаторовим јединицама и да нареди генералу Михаиловићу да распусти четничке одреде у Црној Гори и Херцеговини.
3. април – Немачка крајскомандантура у Пожаревцу наредила да се стреља 75 талаца због погибије једног припадника организације ТОТ при нападу Пожаревачког НОП одреда на конвој немачких камиона.
8. април – У Крагујевцу, немачки војници стрељали 40 талаца за одмазду због акција 1. шумадијског НОП одреда у селу Рудник.
- 22/23. април – На Крбавско поље спустила се падобранима прва група савезничких посматрача, које је у ВШ НОВ и ПОЈ упутила Врховна команда савезничких снага за Средњи исток.

23. април

– Немачки војни заповедник Србије наредио да се, због напада 1. шумадијског НОП одреда на немачку колону и погибије пет немачких војника, осам љотићеваца и 15 недићеваца, исели и спали село Биновац, мушкарци старости од 15 до 60 година упуте на принудни рад у Немачку, а на месту препада стреља 150 затвореника из младе-новачког и смедеревског среза, који су се налазили у затвору у Београду.

4. мај

– Припадници италијанске дивизије „Зара“ и антикомунистичке милиције (МВАЦ) отпочели „чишћење“ острва: Дуги оток, Иж, Ривањ, Се-струњ, Жут, Зверинац и Корнат.

15. мај

– У Москви објављено распуштање Коминтерне.
– Отпочела немачка операција „Шварц“ (Пета непријатељска офанзива или битка на Сутјесци).

21. мај

– У селу Манђелос (код Сремске Митровице), усташе на зверски начин убиле око 100 и ухапсиле око 300 житеља.

24. мај

– У Зрењанину, немачка полиција стрељала 100 лица као одмазду за убиство немачког граничног стражара.

27/28. мај

– Код села Његовођа (близу Жабљака) спустила се падобранима војна мисија британске врховне команде из Каира.

10. јун

– Прва пролетерска ударна дивизија НОВЈ разбила делове немачке 369. легионарске дивизије код Балиновца, и тиме створила услове за пробој Главне оперативне групе ВШ НОВ и ПОЈ из окружења на Зеленгори.

Прва половина јуна

– У дурмиторском срезу, у току битке на Сутјесци, немачка 1. брдска и 7. СС дивизија и италијанска дивизија „Ферара“ убиле око 1.200 људи, уништиле око 5.500 стамбених и осталих зграда и опљачкале око 67.000 грла стоке.

13/15. јун

– У том периоду припадници немачких јединица поубијали око 700 тешких рањеника Централне болнице ВШ НОВ и ПОЈ који нису могли да се извуку из обруча на Сутјесци у рејону села Тјентиште.

15. јун

– Завршена битка на Сутјесци.

26. јун – У Лондону, образована нова избегличка влада Краљевине Југославије, са Мишом Трифуновићем на челу, у коју су ушли представници свих политичких група у емиграцији.
28. јун – У Никшићу, Подгорици, Бару, Андријевици и Беранама, по наређењу италијанског гувернера за Црну Гору, стрељано 180 Црногораца, као одмазда за тежак пораз 383. пука дивизије „Венеција“ у борби на Биочу (14–17. маја).
29. јун – Делови немачке 7. СС дивизије „Принц Еуген“ побили целокупно затечено становништво села Љескови Дуб (код Невесиња) – 208 мушкараца, жена и деце, а село спалили.
- Немачки војници стрељали 500–600 мушкараца, жена и деце из Крушевца и околине, међу којима и цео осми разред крушевачке гимназије, као одмазду за 13 убијених и девет рањених немачких војника.
2. јул – Формирана 17. ударна дивизија НОВЈ.
5. јул – Отпочела битка код Курска.
10. јул – Отпочео поморско-ваздушни десант 5. и 8. савезничке армије на Сицилију.
12. јул – У селу Орашје (код Мостара) делови немачке 7. СС дивизије стрељали 58, а у селу Кошутници (код Богатице) 70 мушкараца, жена и деце.
24. јул – У Риму, изгласано неповерење Бениту Мусолинију, након чега су 25. јула мандат за састав нове владе и команда над италијанским оружаним снагама поверени маршалу Пјетру Бадолу.
10. август – У Лондону, формирана нова избегличка влада Краљевине Југославије, с Божидарем Пурићем на челу. Дража Михаиловић именован за министра војске, морнарице и ваздухопловства.
17. август – У Квебеку (Канада), отпочели разговори између председника САД Франклина Рузвелта и председника владе Велике Британије Винстона Черчила. Утврђен план инвазије на Француску и напуштена идеја о десанту на Балкан.
- Савезничке снаге заузеле Сицилију.
8. септембар – Објављена безусловна капитулација Италије.

Средина септембра

– У ВШ НОВ и ПОЈ стигла англо-америчка војна мисија, коју је предводио бригадни генерал Маклин, члан британског парламента.

2. октобар

– У Барију (Италија), основана База НОВЈ, са задатком да организује пријем и пребацивање савезничке помоћи у Југославију, да се стара о смештају рањеника који пристижу из Југославије и о свим збеговима на савезничкој територији.

10. октобар

– У Беранама, склопљен споразум између представника 2. ударног корпуса НОВЈ и команданта дивизије „Венеција“ о преласку дивизије на страну НОВЈ ради заједничке борбе против Немаца.

13. октобар

– Италијанска влада објавила рат Немачкој.

Прва половина
октобра

– У Горњем Пољу (код Никшића), формирана италијанска партизанска бригада „Аоста“.

19. октобар

– У Москви, отпочела конференција министара иностраних послова САД, Велике Британије и Совјетског Савеза. На њој је закључено да се успостави независна Аустрија, демократизује Италија, укину све фашистичке организације у свету и казне ратни злочинци, као и да се спорна питања око граница појединих држава реше после рата (Московска декларација).

3. новембар

– Британски авиони бомбардовали Подгорицу, у којој је рањено и погинуло око 150 грађана.

28. новембар

– У Техерану (Иран), отпочела конференција између председника САД, председника владе Велике Британије и председника владе Совјетског Савеза (Техеранска конференција). У односу на Југославију, договорено је да ће се „Југославија обновити у потпуном територијалном интегритету и независности“, а питање њених граница са Италијом решити после рата.

29. новембар

– Отпочело Друго заседање АВНОЈ-а у Јајцу.
– Савезнички авиони бомбардовали Сарајево, у којем је срушено око 60 стамбених зграда, а погинуло или рањено око 300 грађана.

30. новембар

– Војна делегација ВШ НОВ и ПОЈ отпутовала из Гламоча авионом у Каиро.

2. децембар

– У рејону Пљеваља, формирана италијанска партизанска дивизија „Гарибалди“.

Почетак децембра

– Председник Винстон Черчил, у име владе Велике Британије, отказао званичну помоћ четницима генерала Драже Михаиловића, због сарадње са Немцима.

16. децембар

– Министар иностраних послова САД, Кордел Хал, обавестио југословенског амбасадора да влада САД не подржава политику владе Велике Британије у односу на НОП и да неће вршити притисак на избегличку владу да се одрекне генерала Михаиловића.

1944. година

Почетак јануара

– Председник владе Велике Британије наредио Врховној команди савезничких снага за Средоземље да повуче британске војне мисије које су се, од 1941. године, налазиле код генерала Драже Михаиловића.

– Бродови морнарице НОВЈ и савезнички бродови отпочели пребацивање око 34.000 југословенских избеглица (жене, деца и старци) са острва Виса, преко јужне Италије, у северну Африку (Ел Шар, Ел Кхататба и Тулумбат – Египат).

14. јануар

– Око 200 савезничких авиона бомбардовало Мостар. Осим разарања војних циљева, од бомбардовања је погинуло око 200 и рањено око 300 грађана Мостара.

25. јануар

– У селу Ба (код Ваљева), отпочео четвородневни четнички конгрес, којем су присуствовали и представници појединих политичких партија Краљевине Југославије. Образован је Централни национални комитет Краљевине Југославије и донет Општи народни програм, као и Резолуција о задацима.

7. фебруар

– У Монополију (Италија) успостављена база Ратне морнарице Народноослободилачке војске Југославије.

Средина фебруара

– Руководећа група Хрватске сељачке странке закључила споразум са појединим члановима владе тзв. НДХ: да усташе и домобрани, у часу капитулације Немачке, помогну Мачеку у преузимању власти, а да руководство ХСС узме усташе под своју заштиту пред западним савезницима.

23. фебруар – У ВШ НОВ и ПОЈ стигла совјетска војна мисија, с генералом Корнејевом на челу.
22. март – Друга пролетерска ударна дивизија и 5. ударна дивизија НОВЈ продрле у Србију у покрету од Рудог ка Ибру.
7. и 8. април – Савезнички авиони бомбардовали Никшић, у којем се налазио немачки гарнизон. Град је претрпео тешка разарања, а погинуло је и 178 становника.
8. април – Јединице Црвене армије избиле на чехословачку и румунску границу.
12. април – У Москву стигла делегација ВШ НОВ и ПОЈ и НКОЈ-а.
16. и 17. април – Савезничка авијација бомбардовала Београд. Осим тешких разарања града, живот је изгубило и више од 2.000 цивила.
22. април – У Бенини (код Бенгазија), формирана 1. ловачка ескадрила НОВЈ.
- Почетак маја – У штаб генерала Вилсона (Алжир), команданта Врховне команде савезничких снага за Средоземље, стигла војна мисија ВШ Народноослободилачке војске и партизанских одреда Југославије.
– Англо-амерички авиони бомбардовали Подгорицу. Погинуло више стотина грађана, уз велика материјална разарања.
17. мај – Влада Велике Британије позвала војну мисију ВШ НОВ и ПОЈ да дође у Лондон ради преговора. Председник владе Винстон Черчил примио је ту мисију 20. маја.
25. мај – Почео ваздушни десант на Дрвар.
6. јун – Савезничке снаге, са британских острва, отпочеле десант у Нормандији (Француска).
8. јун – Председник владе Велике Британије, Винстон Черчил, упутио влади САД захтев да се сложи с поделом интересних сфера на Балкану на коју је пристао СССР (Румунија и Бугарска препуштају се у надлежност СССР-а, Велика Британија задржава доминантан положај у Грчкој, а у Југославији би се остварила равноправна подела зона утицаја између Велике Британије и СССР-а).

16. јун – На Вису, потписан споразум између председника НКОЈ-а Јосипа Броза Тита и председника избегличке владе Краљевине Југославије Ивана Шубашића.
- Друга половина јуна – У бањичком логору, у Београду, немачке окупационе власти отпочеле свакодневна стрељања затвореника.
27. јун – Савезничка авијација жестоко бомбардовала Славонски Брод, при чему је погинуло око 500 цивилних лица и срушено много кућа.
20. јул – У главном стану вође Трећег рајха, у Герличкој шуми (источна Пруска), изведен неуспео атентат на Адолфа Хитлера.
29. јул – Влада СССР-а признала нову избегличку владу Краљевине Југославије, с Иваном Шубашићем на челу, и подржала споразум Тито–Шубашић.
30. јул – Влада САД признала нову избегличку владу Краљевине Југославије и подржала споразум Тито–Шубашић.
6. август – У Казерти (Италија), дошло до састанка врховног команданта НОВ и ПОЈ маршала Јосипа Броза Тита и команданта Врховне команде савезничких снага за Средоземље.
12. август – У Напуљу (Италија), отпочео дводневни састанак између председника владе Велике Британије и врховног команданта НОВ и ПОЈ маршала Тита. Черчил је признао право Југославије на Истру (не и на Трст).
- 14/15. август – У Зрењанину, немачке власти стрељале 85 симпатизера народноослободилачког покрета.
23. август – Услед брзог напредовања снага Црвене армије, румунски краљ Михајло распустио профашистичку владу генерала Антонескуа, прекинуо дипломатске односе с Немачком и наредио да румунске трупе обуставе борбе.
25. август – Влада Царевине Бугарске објавила неутралност и, истовремено, упутила свог делегата у Каиро ради повезивања с Англо-Американцима.
26. август – Вођа Трећег рајха издао заповест за повлачење са Балкана (прво Група армија „Е“ из Грчке).

27/28. август

– У Штаб генерала Драже Михаиловића, у селу Прањани (код Горњег Милановца), спустила се војна мисија САД, с пуковником Мак Дауелом на челу.

29. август

– Влада Царевине Бугарске наредила повлачење свог 1. окупационог корпуса из Србије, али не и бугарске 5. армије и огромног полицијског и административног апарата из Македоније.

– Краљ Петар II Карађорђевић указом одузео команду генералу Михаиловићу и признао маршала Југославије Тита за јединог „вођу југословенских снага отпора“.

6. септембар

– Јединице Црвене армије избиле на југословенско-румунску границу код Турн-Северина.

– Савезничка авијација бомбардовала Лековац. Осим губитака који су нанети Немцима, погинуло више од 1.000 грађана, а град тешко разорен.

9. септембар

– Капитулирала Царевина Бугарска и успостављена влада Отечественог фронта.

18/19. септембар

– Врховни командант НОВ и ПОЈ Јосип Броз Тито отпутовао са Виса авионом за Крајову (Румунија), у Штаб јединице 3. украјинског фронта.

28. септембар

– Из Румуније и Бугарске делови Црвене армије почели продор у Србију.

Почетак октобра

– У Риму, др Миха Крек, бивши министар у избегличкој влади Краљевине Југославије, примио тајну делегацију Натлачена и Рупника и, са њом, израдио план о стварању самосталне словеначке државе, која ће, с ослонцем на западне савезнике, организовати тзв. словеначки мостобран да би се спречио продор НОВЈ на запад.

– Немачки војноуправни командант Југоисточка, генерал Фелбер, разрешио дужности владу Милана Недића, а Србију прогласио немачком ратном зоном. Влада Милана Недића напустила Србију и повукла се у Аустрију.

9. октобар

– У Москви, председник владе СССР-а Јосиф Висарионович Стаљин, председник владе Велике Британије Винстон Черчил и представник САД Аверал Хариман отпочели конференцију о послератном уређењу Европе. Главни предмет разговора било је питање Пољске, Југославије,

Грчке, Румуније, Мађарске и Бугарске. Поред осталог, сагласили су се да СССР и Велика Британија поделе интересне сфере на Балкану.

20. октобар

– После седмодневних тешких борби, 1. армијска група НОВЈ и јединице 3. украјинског фронта Црвене армије ослободили Београд.

3. новембар

– Врховни штаб НОВ и ПОЈ наредио ГШ НОВ и ПО за Македонију да јединице НОВЈ запоседну југословенско-грчку границу и да без одобрења ВШ не пуштају ничије трупе на територију Југославије.

9. новембар

– У Београду отпочело Прво заседање Велике народне скупштине народног ослобођења Србије (АСНОС).

18. децембар

– Ослобођена Подгорица.

23. децембар

– У Београду, на састанку представника НКОЈ-а и владе Отечественог фронта Бугарске, НКОЈ свечано изјавио да су народи Југославије опростили Бугарској сва злодела која су квислинзи цара Бориса починили у Србији и Македонији.

1945. година

1. јануар

– По наређењу ВШ НОВ и ПОЈ, формиране 1, 2. и 3. армија Народноослободилачке војске Југославије.

29. јануар

– Краљ Петар II Карађорђевић пренео своју власт на регентски савет и признао владу Ивана Шубашића.

4. фебруар

– На Јалти (Крим, СССР), отпочела конференција председника влада Велике Британије, САД и Совјетског Савеза.

8. фебруар

– Врховни штаб НОВ и ПОЈ наредио да се на Косову и Метохији, због оружане побуне делова шиптарских маса, уведе војна управа и Команда војне области.

1. март

– Одлуком Повереништва народне одбране Демократске Федеративне Југославије, НОВЈ добила назив Југословенска армија, Морнарица НОВЈ – Југословенска морнарица, а ВШ НОВ и ПОЈ реорганизован у Генералштаб Југословенске армије.

- 2. март – Формирана 4. армија Југословенске армије.
- 7. март – У Београду, образована привремена народна влада Демократске Федеративне Југославије.
- 12. март – У Београд стигао први амбасадор Велике Британије у Југославији.
- 20. март – Влада Велике Британије званично признала владу Јосипа Броза Тита.
– У Београд стигао први амбасадор Совјетског Савеза.
- 28. март – Влада САД званично признала владу Демократске Федеративне Југославије.
- 29. март – Влада СССР-а званично признала владу Демократске Федеративне Југославије.
- 31. март – У Београд стигао први амбасадор Сједињених Америчких Држава.
- 6. април – Ослобођено Сарајево.
- 9. април – Генералштаб ЈА издао директиву свим снагама ЈА да отпочну одлучну офанзиву за коначно ослобођење земље.
- 12. април – Јединице 1. армије ЈА пробиле Сремски фронт и прешле у општи напад. Ослобођен Вуковар.
- 26. април – У Сан Франциску (САД), отпочела с радом Конференција Уједињених нација.
- 28. април – Министар унутрашњих послова Трећег рајха, Хајнрих Химлер, понудио владама САД и Велике Британије безусловну капитулацију, али је понуда одбијена, с напоменом да се упути и влади Совјетског Савеза.
– Италијански партизани извршили смртну казну над вођом италијанског фашизма Бенитом Мусолинијем.
- 30. април – Председник владе Велике Британије Винстон Черчил наредио фелдмаршалу Харолду Александру да окупира Трст, Тржич и Горицу, и спречи улазак јединица ЈА у Јулијску крајину.
- 2. мај – Јединице 4. армије ЈА ослободиле Трст.
- 7. мај – У Ремсу (Француска), потписан претходни протокол о безусловној капитулацији свих немачких оружаних снага.

8. мај – У Берлину, потписан акт о безусловној и коначној капитулацији немачких оружаних снага.
15. мај – Капитулацијом немачких, усташко-домобранских и четничких снага, јачине око 30.000 војника, победоносно завршена четворогодишња ослободилачка борба народа Југославије.
17. јул – У Потсдаму, отпочела конференција шефова влада СССР-а, САД и Велике Британије.
29. јул 1946 – У Паризу, отпочела Мировна конференција, на којој је, поред представника двадесет других земаља, учествовала и Југославија. Уговором о миру с Италијом, Југославији су признати: градови Задар и Ријека, острва Црес, Лошињ, Ластово и Палагруга и више мањих острва, већи део Истре и Јулијске крајине. Уговором о миру, Италија је обавезана да Југославији плати репарације у висини од 125 милиона долара и врати предмете који имају уметничку и националну вредност, а које су њене окупационе власти и јединице однеле из Југославије. Бугарска је уговором о миру обавезана да на име ратне штете плати Југославији 25 милиона долара, док је Мађарска обавезана да плати Југославији и Чехословачкој 100 милиона долара. Осим тога, биле су обавезане на реституцију присвојених и однетих културних вредности из Југославије. Уговор о миру са Аустријом потписан је у Бечу 15. маја 1955. године. Уговор о миру са Немачком није потписан. Бонским уговором из 1952. престало је ратно стање између западних држава и Савезне Републике Немачке.

Литература:

1. Н. Анић, С. Јоксимовић, М. Гутић, *Народноослободилачка војска Југославије* (Преглед развоја оружаних снага НОП-а 1941–1945), Војноисторијски институт, Београд, 1982.
2. *Војна енциклопедија*, књ. 1–10 (друго издање), Редакција војне енциклопедије, Београд 1979.
3. *Други светски рат* (Преглед ратних операција), књ. 1–5, Војноисторијски институт, Београд 1957.
4. *Злочини Независне Државе Хрватске 1941–1945* (Зборник докумената), Војноисторијски институт, Београд 1993.
5. Ф. Јелић–Бутић, *Усташе и Независна Држава Хрватска 1941–1945*, Свеучилишна наклада Либер и Школска књига, Загреб 1977.

6. Б. Кризман, *Усташе и Трећи Рајх*, књ. 1–2, „Глобус“, Загреб 1983.
7. Д. Лукач, *Трећи Рајх и земље југоисточне Европе 1933–1945*, књ. 1–3, Војноиздавачки завод, Балканолошки институт Српске академије наука и уметности, „Просвета“, „Рад“, „Партизанска књига“, Београд, 1982. и 1987.
8. С. Милошевић, *Немачко-италијански односи на територији окупираних Југославије 1941–1943*, Институт за савремену историју, Београд, 1991.
9. Е. Нолте, *Фашизам у својој епохи*, „Просвета“, Београд, 1990.
10. *Ослободилачки рат народа Југославије 1941–1945*, књ. 1–2, Војноисторијски институт, Београд, 1963.
11. Б. Петрановић, *Историја Југославије 1918–1988*, књ. 1–2, „Нолит“, Београд, 1988.
12. М. Ристовић, *Немачки „нови поредак“ и југоисточна Европа 1940/41–1944/45*, Војноиздавачки и новински центар, Београд, 1991.
13. В. Терзић, *Слом Краљевине Југославије 1941*, књ. 1–2 (друго издање), „Народна књига“ – Београд, „Партизанска књига“ – Љубљана, „Побједа“ – Титоград.
14. *Хронологија ослободилачке борбе народа Југославије*, Војноисторијски институт, Београд, 1964.
15. Ф. Чулиновић, *Окупаторска подела Југославије*, Војноиздавачки завод, Београд, 1970.